

Actividade de divulgación no Museo do Pobo Galego

O sector privado e a socioeducación. A experiencia de Xandobela

Nerea Couselo Fernández

Administradora e educadora en Xandobela | Educación e Cultura

nerea@xandobela.info

María Jesús (Chus) Caramés Agra

Educadora en Xandobela | Educación e Cultura

chus@xandobela.info

Facer un retrato do sector privado que traballa no ámbito da socioeducación e da cultura non é doado, sobre todo tendo en conta as dificultades para abranguer o obxecto de estudo. É precisamente esta unha das primeiras cuestións nas que queremos incidir aquí: este sector é moi amplo e diverso, mais poderemos achegar algunhas características e retos comúns ao longo deste artigo, expostos desde a óptica que a nosa humilde experiencia en Xandobela nos dá, como entidade que traballa no país no sector da cultura e da educación desde o ano 2005. A este respecto, empezamos facendo unha matización: este texto parte da nosa análise particular, mais non pretende facer conclusións pechadas ou categóricas, senón máis ben o contrario (e o que resulta ben máis complicado e desafiante), procurando describir desde a experiencia o sector e sentar as bases para unha reflexión en profundidade que poida orientar mudanzas e melloras.

RETRATO DO SECTOR PRIVADO DA SOCIOEDUCACIÓN E CULTURA: FOTO FIXA OU EN CONSTANTE MOVEMENTO?

No sector privado atopámonos diversas fórmulas empresariais, sendo as máis habituais pequenas sociedades limitadas, cooperativas e persoal autónomo, fórmulas lideradas por quen atoparon no emprendedorismo o xeito de incorporarse á vida laboral dun xeito digno e acorde cos seus ideais e propósitos profesionais. Os

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 28-31

ámbitos ou temáticas son ben diversas e teñen que ver coa área cultural na que estas persoas son especialistas: a arte, o patrimonio, o audiovisual, a literatura... Normalmente, son empresas e profesionais que traballan na xestión e/ou creación cultural, e que abren unha área de intervención máis enfocada á divulgación e á educación sociocultural. A maioría enfróntanse a estas funcións con escasa formación didáctica ou pedagóxica, mais, con vontade e explorando as súas capacidades e talento, acaban atopando formatos axeitados e novidosos para difundir a cultura no eido socioeducativo, sobre todo no contexto da educación non formal.

Estas pequenas estruturas con sistemas e mecanismos organizativos moi flexibles e versátiles, con gran vínculo co territorio e que desenvolven a súa actividade no ámbito local ou autonómico, conviven coa irrupción de megaestruturas empresariais que diversificaron os seus servizos e aterraron no sector sociocultural como nicho de negocio rendible. A este respecto, non dubidamos en absoluto do bo facer das e dos profesionais que nestas traballan, mais o evidente é que ese vínculo ao territorio e ás persoas, que, ao noso xeito de ver, debería estar presente en toda acción sociocultural, dilúese cando a motivación principal é a monetaria.

Por iso, preferimos falar de eficiencia e coherencia no canto de rendemento e produtividade: unha xestión eficiente e responsable dos recursos, cun coidado especial aos procesos e ás persoas (incluídas as traballadoras), cun coñecemento vivencial do ecosistema sociocultural máis próximo, con verdadeiro compromiso e paixón

Biblioteca Vivente no Verbum do Concello de Vigo

nas súas accións, con propostas novidosas, creativas e especializadas, son algúns dos valores engadidos que proporciona o amplo espectro do sector privado cultural fronte á visión mercantilista destas grandes empresas.

Moitas das súas intervencións acaban materializándose a través da contratación menor coa administración local, cunha limitación grande de tipo orzamentario. A accesibilidade, pois, a medianos ou grandes proxectos e á xestión de equipamentos vese enormemente minguada, pese á solvencia técnica abondo demostrada. Tamén é certo que, ás veces, son as propias empresas as que rexeitan orientar a súa actividade cara a este tipo de servizos, porque suporía unha excesiva burocratización e unha perda de autonomía operativa e creativa.

O músculo creativo destas pequenas empresas tamén é digno de amentar e moito ten que ver con esa capacidade (máis ben necesidade) de adaptación ás demandas dunha sociedade cambiante, esixente e aberta. Medran á par do social, innovando procesos e servizos e deseñando

proxectos nos que se promociona a cultura cunha decidida aposta pola perspectiva socioeducativa: feminismo a través das artes, creatividade para a inclusión de colectivos con menos oportunidades, promoción do patrimonio cultural galego con enfoque participativo, teatro social... E esta aposta polo social tamén se manifesta nos mecanismos empregados na xestión dos proxectos: na creación de redes solidarias de cooperación, nas que o asociacionismo, os colectivos de base e outros axentes son chamados a participar e non unicamente como beneficiarios últimos das actividades, senón como parte activa e fundamental no seu deseño, desenvolvemento e avaliación.

Na banda dos obstáculos comúns que temos o sector privado e, nomeadamente, o sector da socioeducación e cultura, atopámonos coa influencia dos ciclos políticos nos gobernos locais, que moitas veces marcan o ritmo no desenvolvemento de proxectos e ás veces truncan expectativas. Tampouco é doado manter unha carga de traballo suficiente máis aló do persoal

Laboratorio feminista do proxecto Erasmus Plus "Muses"

(que, pola contra, sobrecárgase facendo indiscriminadamente todo tipo de tarefas) polo que o grao de contratación de profesionais limitábase ás necesidades puntuais froito de demandas concretas ou estacionais, precarizando o modelo de xestión de persoal e as posibilidades de xerar emprego digno e de calidade, o que redundaría en beneficio do fortalecemento do sector de maneira indubidable e, en consecuencia, da acción socioeducativa e cultural.

PARA MOSTRA, UN BOTÓN: A NOSA EXPERIENCIA

Os case 18 anos de vida de Xandobela poderían dar boa conta de case todo o dito ata agora no tocante ás características do sector privado no ámbito da socioeducación e a cultura: a multidisciplinaria colaboración, a necesidade de readaptarse e redefinirse constantemente, a dependencia cos fondos públicos, a diversificación e renovación de servizos e proxectos, o enfoque social...

Xandobela naceu no ano 2005 da man de persoas educadas no asociacionismo e formadas no ámbito educativo e sociocultural, de aí que o noso obxecto social se sitúe na intersección entre a cultura e a educación, e que este sexa un dos descritores que quizais máis nos diferencien: definímonos como mediadoras e traballamos na difusión e didáctica cultural baixo os códigos deontolóxicos e a perspectiva da educación social, isto é: coidando os procesos, procurando a participación, primando a perspectiva comunitaria, integrando valores sociais nas nosas accións... Se a educación social é o que nos define deontoloxicamente, a cultura é o que delimita as nosas áreas de intervención, centrándonos especialmente nestas catro: a literatura/lectura, o patrimonio cultural inmaterial, o xogo e a lingua. Calquera delas dáse de xeito transversal na meirande parte dos nosos proxectos e intervimos en tempos e contextos culturais, sociais e educativos do máis diverso.

Traballamos para a administración local habitualmente, deseñando e desenvolvendo actividades baixo demanda ou implementando propostas xestadas por propia iniciativa, mais tamén producimos proxectos propios de longo percorrido co apoio, novamente, de fondos públicos, como "Somos xogo" (proxecto de difusión do patrimonio lúdico e creatividade xogantina) ou o "Proxecto Tesouros vivos" (no que recolleemos memoria colectiva en formato audiovisual e creamos materiais didácticos) nos que a multidisciplinaria e o traballo en rede son notas características.

Un lugar privilexiado ocupan os proxectos subvenciona-

Actividade de difusión cultural "Retallos estampados de Luís Seoane" nunha escola

dos polo programa europeo Erasmus Plus que coordinamos a canda entidades europeas análogas: permítennos diversificar as fontes de financiamento mais tamén, e sobre todo, desenvolver interesantes proxectos de cooperación transnacional e trasladar o aprendido ao noso territorio, como o método das Bibliotecas Viventes, ao que chegamos grazas á nosa participación nun proxecto europeo e co que levamos traballando ininterrompidamente once anos difundindo o patrimonio cultural na voz dos seus protagonistas.

RETOS PRESENTES E FUTUROS

Chegadas a este punto, preguntámonos: cales son os retos aos que temos que facer fronte?

- Fortalecer a relación coa escola, coas asociacións de base e con entidades análogas é unha meta á que debemos aspirar estratéxicamente, pois son fieis aliadas e partillamos anhelos e obxectivos.
- Diversificar as fontes de financiamento: a dependencia aos fondos públicos son indiscutibles, mais dentro destes debemos explorar outras fontes máis sustentables, como o financiamento europeo, que posibilitan desenvolver proxectos de longo percorrido e maior impacto na sociedade.
- As novas tecnoloxías e as narrativas dixitais son nichos emerxentes (xa non tanto) nos que deberiamos prestar máis atención desde a mediación socioeducativa. Tamén nos atopamos cunha renovada posta en valor do noso patrimonio cun enfoque participativo e creativo, rachando coa anterior visión obsoleta do mesmo.

Actividade de posta en valor do patrimonio lúdico "Xoguetoloxía" nunha escola

Mais, para nós, profesionalizar a intervención cultural desde os parámetros da educación, reivindicar o papel das profesionais da educación non formal no sector cultural e creativo e apostar por unha formación especializada son as pedras angulares dos retos nos que hai que poñer o foco de debate e análise. Hai un descoñecemento xeralizado do potencial do persoal da educación non formal como facilitador de procesos de mediación cultural e moitas veces

tamén leva consigo unha confusión sobre o rol profesional e as funcións que desempeña neste sector. É unha cuestión urxente, ao noso modo de ver, definírmonos, gañar en presenza e poñer en valor as funcións do persoal educador no sector cultural. ■

Momento da actividade de difusión do patrimonio "Pegadas do noso"